

A vidékfejlesztési források felhasználásának vizsgálata különösen az Észak-Alföld régióban

Jávor Szilárd Ágoston – Jávor András

1. Bevezetés

Több mint 10 éve vált Magyarország az Európai Unió „teljes jogú” tagjává. Az idézőjel használata jogilag indokolatlan, de a kelet-európai országok, illetve állampolgáraik a mai napig bizonyos vonatkozásban joggal úgy érzik, hogy másodrendű tagjai az Európai Közösségnek. Ezt a mindennapok kommunikációja is alátámasztja, amikor az unió vezetői bizonyos esetekben diktátumokat fogalmaznak meg Magyarországgal vagy más kelet-európai országokkal kapcsolatban. Ilyen az is, amikor az anyagi feltételek megváltoztatásával fenyegetik a „renitens” országokat, köztük Magyarországot is. Ez főleg azokban az esetekben történik, ha nem a hivatalos vagy fő irányvonalat támogatják ezek az országok bizonyos kérdésekben. Erre jó példa a migránskérdés és annak megoldása. Az ilyen típusú szankcionálással történő fenyegetések felvetik a nem teljes jogú tagság problémáját. Emellett akkor is felvetődnek pozicionálásunk kérdései, amikor gazdasági, statisztikai adatokat tartalmazó táblázatokat, ábrákat kell értékelnünk. Sajnos hazánk gazdasági fejlettsége-fejletlensége, gazdasági-társadalmi potenciálja jelentős elmaradottságról árulkodik. Ezt az 1. és a 2. táblázat szemlélteti. Az országos és az egy főre jutó GDP-adatok sem tüntetik fel kedvező fényben hazánkat. Emellett a régiók fejlettségi sorrendjének helyzete még rosszabb képet mutat. A magyarországi régiók az uniós államok összevont régiós listáján rendkívül hátul helyezkednek el. Sajnos nemcsak a helyezésük kedvezőtlen, de az egy főre jutó GDP vonatkozásában még elkeserítőbb a helyzet, hiszen több olyan magyar régió van, amely a leggyengébb húsz térség között van ezen a listán, valamint több (négy) régió is található azok között, amelyek teljesítményükkel nem érik el az uniós GDP-átlag 50%-át. A legrosszabb húsz régió között talán nem véletlen, hogy tizenkilenc közép- és kelet-európai szerepel – és csak egy a francia. A négy magyar szereplő mellett öt bolgár, öt román és öt lengyel térség is ezen a listán található.

Ugyanakkor tapasztalataink alapján meggyőződésünk – és ez Kelet-Európa összes országára vonatkozik –, hogy csak akkor válhatunk gazdaságilag és főleg – lelkiileg is – az unió teljes jogú tagjává, ha hazánk mind a hét régiója eléri az unió átlagát.

A fentiekből természetes módon következik, hogy az unió és a tagállamok közös célja az országok és a közigazgatási régiók dinamikus és harmonikus fejlesztése, a gazdasági kiegyensúlyozottság növelése, a különbségek jelentős csökkentése. Ezért jött létre az unió

vidékfejlesztési politikája, és ezért növekszik – abszolút mértékben és költségvetésen belüli arányában egyaránt – évente egyre nagyobb mértékben a kohéziós alap.

Ebből pedig következik, hogy Magyarországnak élnie kell az elnyert és hozzárendelt támogatási forrásokkal, amelyek ma rendkívül magasak, hiszen a gazdasági, környezeti és életminőségi különbségek is kiemelten nagyok. Sajnálatos azonban, hogy a lehetőségek időben korlátozottak, hiszen már látható az a módosítási és csökkentési szándék, amelynek várható dátuma 2020. Persze ma még kérdés, hogy mi lesz 2020 után, hogyan változnak meg a támogatási szempontok, források, és milyenek lesznek az elosztás elvei és módszerei, és miképpen alakul az esélyegyenlőség az unió tagjai és társult országai vonatkozásában.

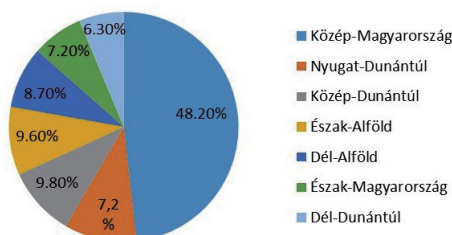
MAGYARORSZÁG RÉGIÓI, 2016. JANUÁR 1.

1. ábra

Magyarország régiói

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, <http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/regiok.pdf>
(A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)

2. ábra

A bruttó hazai termék (GDP) területi megoszlása 2011-ben

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

1. táblázat

A magyarországi régiók néhány statisztikai mutatója

Régió (2013)	Névleges GDP (millió euró)	Népesség (millió fő)	Egy főre jutó GDP vásárlóerőben (euró/fő)
Dél-Dunántúl	6 222	0,95	10 800
Észak-Magyarország	7 087	1,2	9 700
Dél-Alföld	8 269	1,31	10 400
Észak-Alföld	9 126	1,49	10 100
Közép-Dunántúl	9 243	1,09	13 900
Nyugat-Dunántúl	9 618	0,99	15 900
Közép-Magyarország	47 021	2,96	26 100

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_European_regions_by_GDP (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)

2. táblázat

Az Európai Unió húsz legszegényebb régiója az egy főre jutó GDP alapján, az uniós átlaghoz viszonyítva

Helyezés	Régió (ország)	% (EU átlag 100%)
1.	Mayotte (FR)	27
2.	Severozapaden (BG)	30
3.	Severen tsentralen (BG)	31
4.	Yuzhen tsentralen (BG)	32
5.	Nord-Est (RO)	34
6.	Severoiztochen (BG)	35
7.	Yugoiztochen (BG)	37
8.	Észak-Magyarország (HU)	40
9.	Sud-Vest Oltenia (RO)	41
9.	Sud-Muntenia (RO)	41
11.	Észak-Alföld (HU)	42
12.	Dél-Dunántúl (HU)	45
12.	Dél-Alföld (HU)	45
12.	Sud-Est (RO)	45
15.	Nord-Vest (RO)	47
16.	Lubelskie (PL)	48
16.	Podkarpackie (PL)	48
16.	Warmińsko-Mazurskie (PL)	48
19.	Podlaskie (PL)	49
19.	Świętokrzyskie (PL)	49

Forrás: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6839731/1-21052015-AP-EN.pdf/c3f5f43b-397c-40fd-a0a4-7e68e3bea8cd> (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)

2. Témafelvetés

Magyarország lakosságának több mint a fele – mások szerint, ha Budapest lakosságát nem számoljuk, akkor közel 80%-a – él vidéki térségben. Ez egyes területeknél 35–36%, míg máshol akár a lakosság 75%-át is jelentheti. Jelenleg a vidék népességmegtartó ereje nem elégséges, hiszen folyamatos a fiatalok kis- és nagyvárosokba vagy külföldre történő elvándorlása. Ezzel szemben a városokból vidékre települők száma elenyésző. A falu lakosságmegtartó ereje a falvak többségében minimális, a vidéki városokban azonban némileg magasabb. Kevés a munkahely és az életminőség sem ad perspektívát a fiatalok számára. Sajnos a lakosság nemcsak csökken, de el is öregszik. A vidéki népesség megtartásához elengedhetetlen az elvándorlás, az elöregedés lassítása, illetve megállítása. Az elhalálozások is jelentősen csökkentik a vidék lakosságát, miután nincs kellő utánpótlás. Ezért mindenképpen emelni kell a rurális térségek gazdasági és szociális vonzerejét, növelni kell a környezet minőségét, továbbá az életminőséget is közelíteni kell a városi szinthez. Ehhez sok helyen lehetővé kell tenni, hogy az emberek ne csak a mezőgazdaságra támaszkodhassanak, ha a megélhetésükről van szó. A munkahelyfejlesztés alapeleme a vidékfejlesztésnek, ugyanakkor a vidékfejlesztés nem csak az agrárágazatot foglalja magában, mint azt sokan tévesen hiszik. Ezzel szemben komplex terület és élettér, a turizmus, a vendéglátás, az élelmiszer-feldolgozás és sok más szolgáltatás is részét képezi. A lakosságmegtartás sok esetben a gazdasági háttér mellett a természeti és épített környezet (utak, közművek) minőségén, és a szolgáltatások (egészségügy, bölcsőde, óvoda, iskola, vásárlási lehetőségek) színvonalán is múlik.

A monetáris és társadalmi újítások mellett fontos az elmaradott régiókban élő emberek versenyképességének és munkaerőpiaci potenciáljának növelése. Ezt magasabb végzettséggel és képzettséggel lehet elérni, hiszen a munkaadóknak minél jobban felkészült, szakképzett és konvertálható munkavállalókra van szüksége. Az, hogy milyen szaktudás szükséges, hosszú távon a munkalehetőségektől függően folyamatosan változhat, így elengedhetetlen az emberek folyamatos képzése, átképzése. A szakképzett munkaerő jelentős vonzerő egy vállalkozás számára, hiszen ha rendelkezésre áll a megfelelő minőségű és mennyiségű humán erőforrás, úgy nem kell pénzt és időt fektetni annak képzésébe. Miután a képzett munkaerő jelentősége egyre fontosabb tényezővé válik, a vidékfejlesztésben is egyre nagyobb szerepet kell ennek tulajdonítani. Hiszen a rendelkezésre álló humán erőforrás – a tökeletepedés vonatkozásában – jelentős előnyöket biztosít azoknak a térségeknek, amelyek biztosítani tudják a képzett munkaerőt. Ennek megfelelően a tőke és beruházás vonzásának nagyon sok eleme van; a környezeti szint mellett a rendelkezésre álló humán erőforrás is alapja lehet (illetve kell, hogy legyen) egy komplex vidékfejlesztésnek a térség lakosságmegtartó erejének növelésében.

A 2020 utáni európai uniós költségvetési időszakban várhatóan megszűnnek, de mindenképpen átalakulnak a konvergencián alapuló támogatások. Az mindenesetre biztosnak látszik, hogy hatékonyabban kell pályázni, mert jelentősen csökkenhetnek a támogatások és a nagy verseny miatt elnyerhető pályázati források. További jóslat, hogy a megmaradó pályázati pénzeket már csak visszatérítendő formában írják ki. Így ezen időszak eljövételéig a forrásokat a lehető leghatékonyabban kell felhasználni annak érdekében, hogy a megvalósult projekt önfenntartó vagy egyéb módon fenntartható legyen. Erre az időszakra „kötelező módszerré” kell, hogy váljon a profittermelés még a támogatás-visszatérítés mellett

is. A „szépítő” beruházások (parkok, belső úthálózat, egyéb infrastrukturális beruházások stb.) arányát csökkenteni kell a gazdasági, munkahelyteremtő beruházások javára.

A magyar gazdasági fejlődés nagymértékben függött és ma is függ a gazdaságélénkítésre szánt európai uniós és nemzeti források mértékétől. Sajnos számos esetben a beruházások létesítésében gyenge hatékonyság volt tapasztalható, néhány alkalommal forráspazarlás is történt. Ez sok esetben pályázati és forrásbőséggel is magyarázható volt, ami a jövőben nem lesz tényező. Sok esetben a térségek, az önkormányzatok sem nőttek fel – vagy nem voltak képesek felnőni – a feladatokhoz. Ennek tudatában még inkább egyértelművé válik, hogy a 2020-ig rendelkezésre álló összegek elnyerésében jól kell pályázni, és az elnyert összegek felhasználásánál nagyobb körültekintéssel kell eljárni. A magyar kormány szándéka is az, hogy növelje a hatékonyságot, és jelentős mértékben fordítson a szociális és gazdasági beruházások arányán. Az új döntések meghozatalához, a tervezéshez fontos a már lezajlott költségvetési ciklusban felhasznált uniós és nemzeti forrásból megvalósult beruházások vizsgálata és elemzése.

Az értékelés megmutathatja, hogy milyen irányba kell változtatni, mely elemekben kell fejlődünk, hol maradtunk el leginkább a lehetőségeinktől. A feladat, amit ebben a tanulmányban vállaltunk, a korábbi években országosan és külön az Észak-Magyarország régióban – amely az egyik legfejletlenebb régió az EU-ban – az európai uniós és hazai vidékfejlesztési források felhasználásának elemzése. Munkánk, értékelésünk a felhasználás céljaira, a megvalósítás arányaira is kiterjed.

A kohéziós politika forrásainak jelentős szerep jut az elmaradt régiók felzárkóztatásában. Ezen belül a szubszidiaritás elvét követő kezdeményezések kiemelkedően fontosak a vidéki térségek gazdaságának élénkítésében. Magyarország elmaradott régiói közül az észak-alföldre is jellemző, hogy a vidéki környezetben sok ember számára szinte az egyetlen megélhetést a mezőgazdaság jelenti, a maga korlátaival, jövedelmezőségi mutatóival, tökehiányával, illetve gyenge lakosságmegtartó erejével együtt. Az ilyen elmaradott régiók felzárkóztatására működik az EU kohéziós politikája. Miután ez a régió (Észak-Alföld) infrastrukturálisan, természeti és épített környezetével, szolgáltatásaival a leggyengébb régiók közé tartozik, ezért nagy a veszély, hogy a rendelkezésre álló felzárkóztatási forrásokat elsősorban nem a gazdasági célok megvalósítására használják fel, hanem szociális, hangulatjavító beruházások valósulnak meg.

A vidékpolitika az agrárgazdálkodás mellett, illetve helyett végezhető gazdasági tevékenységek támogatásával a jövedelemszerzés egy vagy több más formáját kívánja előtérbe helyezni, hogy a vidéki térségben élő emberek ne csak a mezőgazdaságra támaszkodhassanak. A diverzitás és a szemléletváltás fontosságát hazai és külföldi pozitív példákkal érdemes bemutatni az hazai vidéki lakosság számára. Természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy a környezet (természeti és épített) és a szolgáltatások (iskola, óvoda, közlekedés, kereskedelmi szolgáltatások, vendéglátás) milyen színvonalon állnak rendelkezésre. Miután ezen a területen is nagy a lemaradásunk, a külön vizsgált régióban még inkább, ezért a vezetők, irányítók, vállalkozók fejében sok esetben nagy a kísértés, hogy ezeken a szociális területeken fejlesszenek a gazdasági beruházások helyett, így továbbra is elmaradnak a gazdasági, versenyképességi beruházások a kívánatostól. Ennek hosszan tartó következményei lehetnek a régió jövőjére nézve.

Ennek elkerülése érdekében elengedhetetlen a korábban elnyert fejlesztési pénzek felhasználásának és hasznosulásának vizsgálata a jövő döntéseinek jobb megalapozásához.

Értékelni kell, hogy az egyes régiókban megvalósult beruházások hosszú távon milyen hatással voltak egy térség vagy egy teljes régió fejlődésére és felemelkedésére. Vizsgálni kell a beruházás gazdasági, szociális és egyéb jellegét, valamint hatásait a térségben. Ezek a hatások a következők: gazdasági potenciál növelése, az életminőség javítása és a lakosságmegtartó képesség emelése.

Az értékelés eredményei alapján levont következtetések alapot adhatnak, amelyekből irányelveket határozhatunk meg a fejlesztésekre vonatkozóan. Emellett jobb pályázatokat írhatunk ki, amelyek segíthetnek a kohéziós forrásokból származó összegek hatékonyabb felhasználásában, hogy azok elérjék eredeti céljaikat, az élhető vidék kialakítását, a lakosságmegtartást és a gazdasági potenciál növekedését.

3. A saját vizsgálat

Vizsgálatainkat a NAKVI (Hermann Ottó Intézet) adatbázisára alapoztuk, amely tartalmazta a Magyarországon megvalósított vagy megvalósítás alatt álló (forrásbiztosított) vidékfejlesztési projekteket. Az országos adatokból voltak képezhetők a magyarországi régiók adatai is. Miután az Európai Unió a nemzeti adatok mellett a régiós adatokat is gyűjti, így az országos adatok mellett ezt a közigazgatási egységet tekintettük az értékelés alapjának.

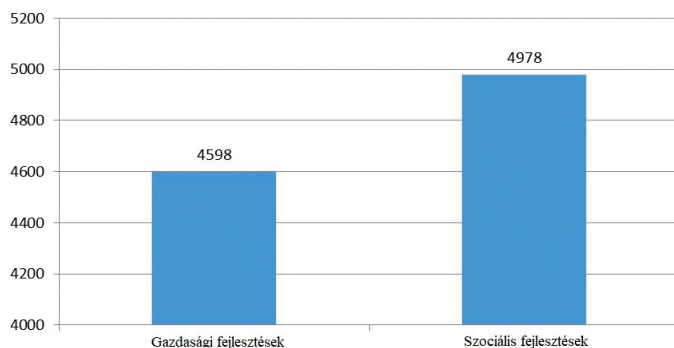
„A régiók az Európai Unió által használt statisztikai és közigazgatási területi egységek, melyeket a következőképpen határozott meg a törvényhozás: a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról szóló 2003. május 26-i 1059/2003/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletben meghatározott NUTS-2. szintű területi egység.” (1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről)

A fentiek alapján Magyarországon hét régió található, melyek az alábbiak: Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország, Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország és Nyugat-Dunántúl régió, amelyek közül sajátosnak tekinthető a Közép-Magyarország régió, amelyet külön kell emiatt értékelni. (1. és 2. ábra)

A magyarországi vidékfejlesztési jellegű beruházásokat bemutató 3. ábra adataiból jól látható, hogy adott időszakban 9 576 beruházás valósult meg országos szinten. Miután a fejlesztések jellegét tekintve megkülönböztetünk gazdasági és szociális típust, így ezeket az adatokat elkülönítetten is bemutatjuk. Országos szinten ezek eloszlása a következő: 4 598 gazdasági jellegű beruházás valósult meg az elmúlt időszakban, míg szociális fejlesztésből 4 978. (3. ábra)

A gazdasági jellegű beruházások termelésiérték-teremtők, foglalkoztatásnövelők, és erősítik a lakosság jövőképét a megélhetés, a jobb élet lehetőségének biztosításával. Az ilyen típusú beruházásokkal növekszik a lakosság fizetőképessége, a fogyasztás iránti igénye ugyanúgy, mint a helyi adók befizetésére való képesség is. A szociális jellegű beruházások ezzel szemben kedélyjavítók, javítják a szolgáltatásokat, de közvetlenül nem járulnak hozzá a gazdasági versenyképesség növeléséhez. Ezért fontos a két beruházási cél karizmatikus szétválasztása a későbbi szakmai döntések megalapozásában. A belső arányok eldönthetik, hogy a szociális beruházások hatására miképpen növekszik a fenntartási költség anélkül, hogy a gazdasági termelő beruházások elmaradására többletforrás nem marad, mivel a térség ehhez megfelelő bevételekhez nem jut. Ezért is figyelemreméltó, hogy a vizsgált ciklusban országosan mintegy 48,01% jutott gazdasági jellegű beruházásokra, fejlesztésekre.

re, és 51,99% szociális célokra. Valószínűsíthetően ez az arány rendkívül kedvezőtlen, amely már további elemzések nélkül is azt sugallja, hogy az arányokon mindenképpen változtatni kell. Feltételezhető, hogy a szociális jellegű beruházások fenntartása a későbbiek során is többlettőkét igényel, amelynek előteremtésére az önkormányzatnak, a civil szférának saját forrása nincs. A termelő beruházásokból pedig kevés van ezek megteremtéséhez. Ettől egy kicsit eltér az úthálózat és a közlekedés kérdése, mert ezek más, nem regionális forrásokból valósulnak meg, így nem terhelik a helyi büdzsét. Bár az is igaz, hogy a térség vonzereje mindenképp szükséges ahhoz, hogy ezek a területek kecsegtetővé váljanak az állami, illetve a hazai és külföldi gazdasági szféra befektetői számára.

3. ábra

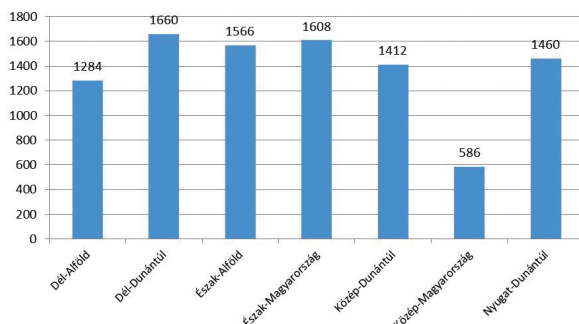
A fejlesztések jellege országosan

Forrás: a szerzők szerkesztése

Az országos adatok után a regionális értékek elemzésére is sort kerítettünk. (2. ábra) Miután a hazai régiók mindegyike – kivétel a központi régió és Budapest – rendkívül elmaradottnak számít, így – álláspontunk szerint – a források felosztásában szerencsés lenne, ha a lakosság aránya játszana szerepet. Régiós bontásban a hét régiót tekintve a Dél-Alföldön 1 248, a Dél-Dunántúlon 1 660, az Észak-Alföldön 1 566, Észak-Magyarországon 1 608, Közép-Dunántúlon 1 412, Közép-Magyarországon 586 és Nyugat-Dunántúlon 1 460 pályázat valósult meg. (4. ábra) Megfigyelhető, hogy a projektek száma nem mindig van arányban a régiók méretével. Hiszen a legnagyobb régiónak tekinthető Észak-Alföld – ahol a vidéki lakosság 18,6%-a él, és amely az utolsó előtti helyen áll az egy főre jutó GDP vonatkozásában – a pályázatok csak 16,8%-át jutott nyújtotta be. Ugyanakkor a legerősebb vidéki, magyar régió Nyugat-Dunántúl, ahol az egy főre eső GDP 15 900 euró, és a lakosság 12,4%-a él itt, a jogosultságok 15,2%-át kapta meg. Csalóka a Közép-Magyarország régió 6,1%-os részaránya, azonban mivel egy megyéről van szó, megítélésünk szerint ez a részarány is túldimenzionált, miután relatíve fejlettnak tekinthető ez a térség. Ez a kiegyensúlyozatlanság a többi régió vonatkozásában is fellelhető. Az adatok az 1. táblázatban és a 4. ábrán olvashatók.

Mivel a központi régió kivételével rendkívül fejletlenek a magyarországi térségek, mindenképpen fontos és kívánatos lenne az arányos és igényeknek megfelelő fejlesztés. Amennyiben ez elmarad, a különbségek nem csökkennek, hanem akár növekedhetnek is. Ebben megfontolt politikai és szakmapolitikai döntések szükségesek. A forrásfelhasználások vonatkozásában jól látható, hogy a fejlesztések száma nem illeszkedik teljességében

a fejlesztési igényekhez, lehetőségekhez, a térség fejlettségéhez, de még csak a lakosság számhoz sem. Természetesen mélyebb elemzések szükségesek ahhoz, hogy a régiós hatást mérni tudjuk, azonban ez egy későbbi tanulmány tárgya lesz.

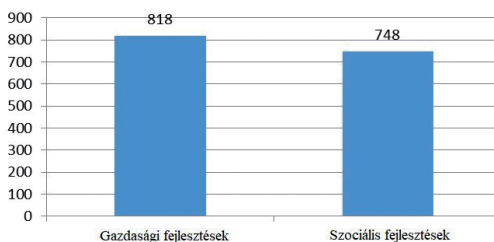

4. ábra

A fejlesztések régiónkénti eloszlása

Forrás: a szerzők szerkesztése

Kutatói területként kiválasztottuk a legnagyobb és második legszegényebb régiót, ez Észak-Alföld, amely az adott ciklusban 1 566 regionális vidékfejlesztési pályázatot nyert és valószínűleg meg. Ebben a régióban a gazdasági és szociális jellegű fejlesztések megoszlása kedvezőbb képet mutat az országos mutatóknál. A gazdasági fejlesztést szolgáló projektek aránya 52,33%, a szociális fejlesztések a jogosultságok mintegy 47,67%-át tették ki. Bár ezek a mutatók jól jelzik a szándékot a gazdasági projektek számának növelésére, de ezek a gazdasági beruházások is messze elmaradtak a kívánatostól és a kormány jelenlegi szándékától, ami szerint 50%-kal kellene növelni a gazdasági beruházásokat. A fejlesztések megoszlása, hasonlóan az országos arányokhoz, jól prezentálja azt az igényt, ami a szociális szféra megváltoztatását, az e téren szükséges jelentős fejlesztéseket teszik fókuszba, elvonva a kellő gazdasági fellendüléstől a tőkét. (5. ábra)

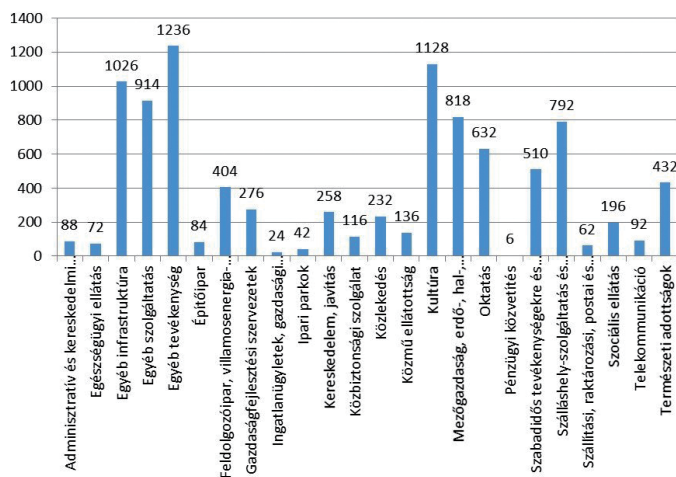
5. ábra

A fejlesztések jellege az Észak-Alföld régióban

Forrás: a szerzők szerkesztése

A vidékfejlesztési projektek országos és regionális értékelését, elemzését elvégeztük egy másféle statisztikai csoportosítási szempontból is. Ez a szempontrendszer huszonhat jogcímet fogalmaz meg, azaz huszonhat területen lehetett európai uniós forrást igényelni

a magyar vidékfejlesztésekhez. Ez a paletta önmagában is elég széles, de soronként további elemeket tartalmaz, hiszen például három olyan jogcím is van, amely nem sorolható egzaktan egyikbe sem, de valószínűleg többségében szociális jellegű elemeket tartalmaz. Ezek a jogcímek az egyéb szolgáltatás, az egyéb infrastruktúra és az egyéb tevékenység. Ugyanakkor a források felhasználásában a politikai akarat mellett a társadalmi igények, valamint az adott régióban, megyében mutató hiányosságok is szerepet kaptak. Valószínűsíthető, hogy a lobbierő is beleszólhatott a projektek kiválasztásába, a források biztosításába. Ez is torzulásokat eredményezhetett a rendszerben. Az országos adatokat az 6. ábra mutatja. Az egyéb kategóriák (az egyéb szolgáltatás, egyéb infrastruktúra, egyéb tevékenység) a projektek 32,82%-át jelentik. Kiemelkedő beruházási, illetve projektmegvalósítási tevékenységet találunk a kultúra (15,65%), a szálláshely és vendéglátás (8,18%), az oktatás (6,53%) területén. Jelentős számú forrás esett a természeti adottságok javítására, a kereskedelem színvonalának emelésére és a szociális ellátás fejlesztésére is. A gazdasági jellegű beruházások vonatkozásában a feldolgozó- és villamosipar (4,17%), valamint a mezőgazdaság, erdő-, hal- és vadgazdálkodás (8,18%) tekinthető nagy forrást felhasználónak. Érdekes módon a minősége miatt sokat szidott egészségügy részaránya csak 0,74%, a közlekedés 2,39% volt a fejlesztési területek között. A sajátos beruházásként értelmezhető iparpark-létesítés csak 0,43%-ot tett ki, pedig ez a tevékenység a külső beruházások betelepítését hivatott segíteni. Nem érthető a telekommunikációs beruházások alacsony részesedése, ami nem érte el az 1%-ot. Bár a közműellátottság is fontos terület lenne, részesedése a beruházásokból csak 1,44% volt, ami nincs arányban a terület fontosságával.

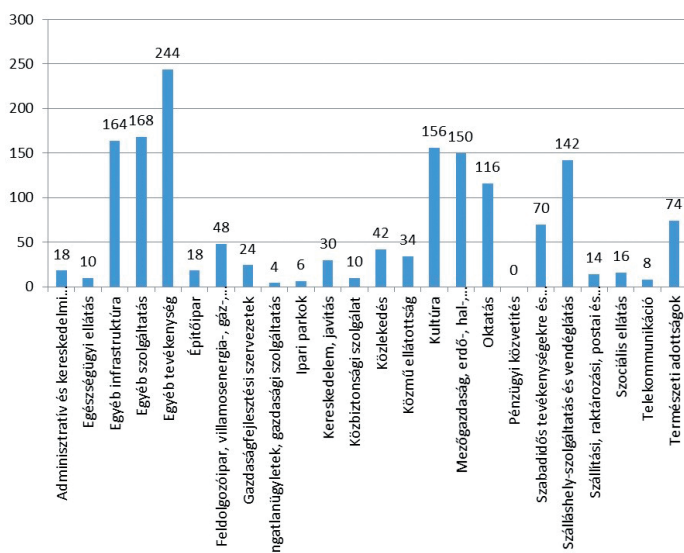
6. ábra

A fejlesztések téma szerinti eloszlása országosan

Forrás: a szerzők szerkesztése

A fejlesztési területek szerinti megoszlás elemzését külön, az Észak-Alföld régióra vonatkozóan is elvégeztük. Itt is a legnagyobb arányt, hasonlóan az országoshoz, a megvalósított, létrehozott 1 566 projektből az egyéb szolgáltatás, az egyéb tevékenység, és az egyéb infrastruktúra jelentette 36,78%-kal. Jelzésértékű, hogy ebben az elmaradott térségben

rendkívüli igény mutatkozott a kulturális fejlesztésekre (9,96%), az oktatási feltételek javítására (7,1%), szálláshely és vendéglátás minőségi javítására (9,06%), és a természeti adottságok fejlesztésére (4,72%), valamint a szabadidős tevékenység és sportirányú beruházásokra (4,46%). Ezzel szemben építőipari beruházásra 1,14%, feldolgozóipari kapacitásnövelésre 3,06% jutott. Hasonlóan alacsony arányú volt a közlekedést, közműellátottságot fejlesztő projektek száma, és az is érdekes, hogy az egészségügyi ellátás javítására összesen tíz, ipari parkok kialakítására csak hat esetben nyújtottak forrást a döntéshozók. Meglepő, hogy a régió alacsony közbiztonsági szintjét sem kívánták sok helyen vidékfejlesztési forrásokból emelni, hiszen összesen csak tíz ilyen projekt valósult meg a régióban, ami a jogcímek 0,63%-át jelenti. (7. ábra)

7. ábra

A fejlesztések téma szerinti eloszlása az Észak-Alföld régióban

Forrás: a szerzők szerkesztése

4. Összegzés

Az elemzés alapján – amely kiterjedt a vidékfejlesztési pályázatok és jogcímek értékelésére – megállapítható, hogy Magyarország jól pályázott az uniós források elérésére. Ezt bizonyítja, hogy a 2007–2013 közötti időszakban 9 576 vidékfejlesztési projekt valósult meg hazánkban. Ezeket úgy teljesítettük, hogy gyakorlatilag nem voltak komoly előzményei hazánkban az ilyen típusú fejlesztéseknek. Ugyanakkor az uniós statisztikai adatok bizonyítják, hogy egész Magyarország területén, minden régióban nagyon nagy szükség van ezekre a kohéziós alapokra, felzárkóztatási forrásokra. Az európai uniós statisztikai adatokból az is megállapítható volt, hogy Magyarország mind a hét régiója alacsony fejlettségű. Azonban tényként kezelhető az is, hogy Budapest és agglomerációs területei jóval megelőzik a hat vidéki régiót. Az adatokból az is következik, hogy mind a hat vidéki

régió fejlettsége, gazdasági potenciálja, versenyképessége alacsony, nem biztosítanak kellő életminőséget és környezeti színvonalat az ezeken a területeken lakók számára. A megélhetéshez szükséges munkahelyek sem biztosítottak ezekben a térségekben. Ezekben a régiókban általánosságban az épített környezet minősége is gyenge. Szinte nincs olyan eleme, területe a környezetnek, amely ne szorulna fejlesztésre, javításra. Ennek megfelelően nagy dilemmája fejlesztőknek, hogy gyors, látványos, ugyanakkor a versenyképességet kevésbé javító célokat tűzzenek-e ki, vagy pedig a termelői szférába fektessenek, ami segítheti a gazdasági fejlődést, növelheti a lakosság megtartást, a megélhetést és a fizetőképességet. Ezen a hosszabbnak és lassabbnak tűnő úton lehet megteremteni azt a gazdasági kapacitást, amely megteremtheti a későbbiekben a szociális fejlődést biztosító forrásokat is. A szociális beruházások bár tetszetősek, de növelhetik a fenntartást, a rezsit, így konzerválhatják a szegénységet.

Értékelésünk alapján megállapítottuk, hogy a régiók között nem a fejlettségi értékhez és nem a lakosság számához igazodtak az uniós vidékfejlesztési források, hanem más tényezők is hatottak az elosztásban. Így ennek megfelelően bár az ország fejlődött és közeledett ezekből a vidékfejlesztési forrásokból, támogatásokból a többi uniós ország szintjéhez, de nem a kellő sebességgel. Emellett az országon belüli régiós különbségek sem nagyon javulhattak.

A fenti megállapítást erősíti az a tény is, hogy a fejlesztési célok kiválasztásában nemcsak a gazdasági szempontok, hanem egyéb parciális tényezők is szerepet kaptak. Ennek következtében a gazdasági jellegű beruházások aránya, száma elmaradt a kívánatostól.

Vizsgálatunkból megállapítható az is, hogy az elmúlt időszakra vonatkozóan mélyebb elemzésekre van szükség ahhoz, hogy a következő ciklusra vonatkozóan jobb döntéseket hozzassunk a projektekkel, a projektek belső arányaival kapcsolatban. Ennek megfelelően növelni lehet majd a gazdasági beruházások számát, amelyek hosszabb távon sokkal inkább szolgálják a lakosság megtartását, az életminőség javítását és a vidék fejlődését, mint a szociális jellegű befektetések. Természetesen utóbbiakra is szükség van, de az arányt mindenképpen helyesen kell megválasztani. A megfelelő döntésekhez jelentős segítséget nyújthatnak az értékelt, elemzett és a továbbiakban is elemezni kívánt adatok és tapasztalatok. A jövőben a pályázatoknál azokat kell előnyben részesíteni, amelyek gazdasági növekedést valósíthatnak meg, vagy olyan szociális jellegű beruházásokat, amelyek befektetőket és tőkét vonzanak a régióba.

Az erősebb gazdaság nagyobb önállóságot eredményezhet az együttműködések megtartásában, mélyítésében. A foglalkoztatás növekedése növelheti a helyi adóbevételeket, a helyi vállalkozások eredményes működése, a foglalkoztatás erősödése javítja a térség lakosságának fizetőképességét. A vállalkozások eredményes működése növeli a helyi forrásokat. Ezek a források biztosítanak lehetőséget az önerőből történő környezetjavításra és -fejlesztésre.

Felhasznált irodalom

- BARANYI B. (2008): Észak-Alföldi régió a „régiók Európájában”. In BARANYI B. – NAGY J. szerk.: *Regionalitás, területfejlesztés és modernizáció az Észak-Alföldi régióban*. Budapest–Debrecen,

MTA Regionális Kutatások Központja – Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma. 46.

- HARSÁNYI E. – VINCZE SZ. – HARSÁNYI G. – VÁNYINÉ SZÉLES A. (2007): Beruházások, infrastruktúrális jellemzők az Észak-Alföldi régióban. In BARANYI B. – NAGY J. szerk.: *Regionalitás, területfejlesztés és modernizáció az Észak-Alföldi régióban*. Budapest–Debrecen, MTA Regionális Kutatások Központja – Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma. 127.
- Regionális politika. Érintett régiók*. Elérhető: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/region/index_hu.htm (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)
- Regional GDP. GDP per Capita in the EU in 2013: Seven Capital Regions Among the Ten Most Prosperous (2015)*. Elérhető: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6839731/1-21052015-AP-EN.pdf/c3f5f43b-397c-40fd-a0a4-7e68e3bea8cd> (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)
- Területi atlasz, megyék, régiók* (2018). Központi Statisztikai Hivatal. Elérhető: www.ksh.hu/teruleti_atlasz_megyek (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)
- Észak-Alföld az Európai Unió régiói között* (2011). Központi Statisztikai Hivatal. Elérhető: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/debreceneuregio.pdf (A letöltés dátuma: (2018. 03. 22.)